

Concepts of Purusha in Katidhapurushiya Adhyaya

Prepared by:-

Dr. Shrikant Verma

Assistant Proffesor

(Samhita evam Siddhanta)

Mana and Atma Interaction

अचेतनं क्रियावच्च मनश्चेतयिता परः।
युक्तस्य मनसा तस्य निर्दिश्यन्ते विभोः क्रियाः॥७५॥
चेतनावान् यतश्चात्मा ततः कर्ता निरुच्यते।
अचेतनत्वाच्च मनः क्रियावदपि नोच्यते॥७६॥ charaka sha. 1

Mana = Achetan, Kriyavaan

Aatma = Chetan, Akriyavaan

Bothe together works as Jeevatma or Purusha.

Andhapangu Nyaya

Blindman = Mana

Lame man = Aatma

•Moksha

- Freeness from any type of happiness or misery is Moksha.
- Yoga is the way for Moksha.
- There are three methods of moksha....
 - 1. absence of Raja and Tama
 - 2. destruction of all types of Karma.
 - 3. absence of any type of reattachments.

• योगे मोक्षे च सर्वासां वेदनानामवर्तनम्।
मोक्षे निवृत्तिर्निःशेषा योगो मोक्षप्रवर्तकः॥१३७॥

मोक्षो रजस्तमोऽभावात् बलवत्कर्मसङ्क्षयात्
वियोगः सर्वसंयोगैरपुनर्भव उच्यते॥१४२॥

Causes of Sukha and Dukha

- The place of Dukha and Sukha is Mana, not the Aatma. And the causes of Dukha are:-
- धीधृतिस्मृतिविभ्रंश....= Pragyaparadha
- असात्म्यार्थागम...= inappropriate contact of five senses to their faculties.
- धीधृतिस्मृतिविभ्रंशः सम्प्राप्तिः कालकर्मणाम्।
असात्म्यार्थागमश्चेति जातव्या दुःखहेतवः॥९८॥
वेदनानामधिष्ठानं मनो देहश्च सेन्द्रियः।
केशलोमनखाग्रान्नमलद्रवगुणविना॥१३६॥

Pragyaparaadha:-

धीधृतिस्मृतिविभ्रष्टः कर्म यत् करुतेऽशभम्।
प्रज्ञापराधं तं विद्यात् सर्वदोषप्रकौपणम्॥१०२॥

Dhee Vibhransha:-

Wrong understanding of good and bad objects and
looking at them as same.

विषमाभिनिवेशो यो नित्यानित्ये हिताहिते।
जेयः स बुध्दिविभ्रंशः समं बुध्दिर्हि पश्यति॥९९॥

Dhriti Vibhransha
Inability to control the
Mana for going
towards harmful
faculties of indriyas.

विषयप्रवणं सत्त्वं धृति
भ्रंशान्न शक्यते।
नियन्तमहितादथाद्धृति
हि नियमात्मिका॥१००॥

Smriti vibhransha

Due to Raja and Tama covering on
Satva, right knowledge is unable to
be recalled.

तत्त्वज्ञाने स्मृतिर्यस्य रजोमोहावृता
त्मनः।
भ्रश्यते स स्मृतिभ्रंशः स्मर्तव्यं हि
स्मृतौ स्थितम्॥१०१

Representation of Aatma, Man and Sharir

Aatma= Arjuna=
Kshetragya=
Vashi,
Mana= Krishna,
Sharir= Chariot=
Kshetra

